

УДК 811.161.2(038)
С48

Словник труднощів сучасної української мови.
С48 5–11-й класи / упорядник О. М. Журенко. — Х. : Вид. група «Основа», 2019. — 159, [1] с. : табл.

ISBN 978-617-00-3636-0.

У книзі запропоновано найновіші рекомендації знаних стилістів української мови щодо слово- і терміновживання, словотворення, перекладу й найсуперечливіших уживань різних граматичних та синтаксичних конструкцій. Відповідає вимогам нової редакції «Українського правопису» 2019 р.

Видання адресовано учням, учителям, студентам і всім, хто прагне пізнати тонкощі правильного вживання українського слова.

УДК 811.161.2(038)

ISBN 978-617-00-3636-0

© Журенко О. М., упорядник, 2019
© ТОВ «Видавничка група “Основа”», 2019

ПЕРЕДНЄ СЛОВО

Мова, як відомо, є не лише засобом спілкування. Це також спосіб сприймання світу, відтворення його в свідомості людини. Останнім часом у сучасній українській мові відбулися значні зміни. Завдяки розвитку інформаційних і технічних галузей з'явилися нові слова й терміни, почали відмінюватися деякі досі не відмінювані мовні одиниці, набули поширення національні зразки словотворення й синтаксису. Утім, не все, уживане на українських мовних теренах, стало надбанням сучасної української літературної мови. На це повинні зважати мовці й віддавати належне літературній мові. Українська мова, що увійшла в коло найрозвиненіших мов світу, має викристалізовані норми на всіх рівнях. Ці норми треба засвоїти й дотримувати їх, а не продовжувати вживати скальковані з російської чи творити нові там, де немає на це жодної потреби.

Чи знаєте ви, коли слід уживати слово *вирізнятися*, а коли — *відрізнитися*, коли — *пригода*, а коли — *нагода*? Чи завжди ви впевнені в написанні слів, що нерідко спричиняють труднощі не лише користувачам-практикам, а й досвідченим мовознавцям? Чи зможете ви швидко пояснити, чим різняться *вагання* й *коливання*, *умішка* й *посмішка*, *займати* й *обіймати*, *здібний* і *здатний*? Переконатися у правильності відповідей вам допоможе цей словник.

У словнику зібрано півтори тисячі слів. Для зручності всі вони розташовані за абеткою.

Кожна словникова стаття починається з пари або трійки пояснюваних слів, поданих у початковій формі. У пояснюваних словах позначено наголос. Далі подано тлумачення слова і наведено приклади його вживання в реченні. Окрему увагу приділено термінам, про які слід пам'ятати, коли працюєте з науковими текстами.

У книзі запропоновано найновіші рекомендації знаних стилістів української мови щодо слово- і терміновживання, словотворення, перекладу. Сподіваюся, цей словник зарадить усім, хто прагне позбутися у роботі й навчанні мовних штамтів.

ОСНОВНІ УМОВНІ СКОРОЧЕННЯ

латин. — латинське
мат. — математичне
мн. — множина
перев. — переважно
перекл. — переклад
перен. — переносне

под. — подібне
пор. — порівняйте
рос. — російське
і т. ін. — і таке інше
та ін. — та інше (інші)

НОВИЙ «УКРАЇНСЬКИЙ ПРАВОПИС» 2019 р.

Від 3 червня 2019 року набирає чинності нова редакція «Українського правопису». Про це повідомила прес-служба Міністерства освіти і науки України.

Нагадаємо: 22 травня 2019 року Кабінет Міністрів України ухвалив Постанову № 437 «Питання українського правопису», якою схвалено нову редакцію «Українського правопису».

Документ підготувала спеціально створена Українська національна комісія з питань правопису, до якої увійшли вчені-мовознавці Національної академії наук та національних університетів різних регіонів України. Склад комісії затверджений розпорядженням КМУ від 17 червня 2015 року № 416.

На сайті Міносвіти та Національної академії наук опубліковано фінальний варіант правопису.

«З цього моменту рекомендовано застосовувати норми та правила нової редакції Правопису в усіх сферах суспільного життя, зокрема, в офіційно-діловому стилі мовлення», — йдеться у повідомленні.

Але це не означає, що писати лише по-новому.

Аби ми звикли до інновацій, триватиме перехідний період. Скільки саме — поки що остаточно невідомо, але йдеться про термін у межах 5 років.

Інститут мовознавства імені Олександра Потебні Національної академії наук України опублікував повний текст нової редакції Українського правопису і стислий конспект, за яким зміни можна умовно поділити на дві великі групи: зміни у написанні слів (без варіантів) і варіантні доповнення до чинної норми.

БЕЗ ВАРІАНТІВ

проект, проєкція (так само як *ін'єкція, траєкторія, об'єкт* та інші слова з латинським коренем *-ject-*)

плеєр (play+er), **конвеєр** (convey+er), **феєрверк**, **Соєр**, **Хаям**, **Феєрбах**

Звук [j] зазвичай передаємо відповідно до вимови іншомовного слова літерою *й*, а у складі звукосполучень [je], [ji], [ju], [ja] літерами *є, ї, ю, я*:

буєр, конвеєр, плееєр, флаєєр, лояльний, параноє, пляєєда, роєєль, саквоєєж, секвоєє, фаяєєнс, феєєрверк, ін'єєкція, проєєкт, проєєкція, суб'єєкт, траєєкторія, фоєє, єєті, Гоєє, Савоєє, Феєєрбаєєх, Маєєр, Каєєнна, Ісаєє, Йоєєганн, Рамбуєє, Соєєр, Хаєєм, Хеєєрдал, Юноєєна, Їтєє.

Дікенс, Текерей, Бекі (без подвоєння приголосних -кк-)

Сполучення *ск*, що в англійській, німецькій, шведській та деяких інших мовах передає звук [к], відтворюємо українською літерою *к*:

Дікенс, Дікінсон, Джекєєсон, Теєєкерей, Беєєкі, Буєєкінгем, Бієємарк, Брєєкнер, Брєєкєєс, Ламарєєк, Штокманн, Стокгольєєм, Рудєєбек, Шеєєрлок.

НАПИСАННЯ РАЗОМ

мінісукня, віцепрезидент, ексміністр, вебсайт

Разом пишемо: слова з першим іншомовним компонентом, що визначає кількісний (вищий від звичайного, дуже високий або слабкий, швидкий і т. ін.) вияв чого-небудь:

архі-, архи-, блиц-, гіпер-, екстра-, макро-, максі-, міді-, мікро-, міні-, мульти-, нано-, полі-, преміум-, супер-, топ-, ультра-, флеш- (архіскладний, гіпермаркет, екстраклас, макроекономіка, мікрохвильі, мультимільйонєєр, преміумклас, супермаркет, топменеджер, топмодель, ультрамодний, флешінтерв'єєю);

слова з першим іншомовним компонентом *анти-, контр-, віце-, екс-, лейб-, обер-, штабс-, унтер-* (антивієєрус, контрудар, віцепрем'єєр, віцеконсул, ексчемпіон, ексміністр, експрезидент, лейбгвардієєць, лейбмедик, обермайстер, оберофієєр, оберлейтенант, оберпрокурор, штабскапітан, унтерофієєр).

Але за традицією: *контр-адмірал*).

Примітка. Із власною назвою (прізвищем) такі компоненти пишемо з дефісом: «*Анти-Дюринг*», *екс-Югославієєя*.

пів хвилини, пів яблука, пів Києва (пишемо нарізно без дефіса), але одним словом як цілісне поняття **півострів, півзахисник, півмісяць**.

Невідмінюваний числівник *пів* зі значенням «половина» з наступним іменником — загальною та власною назвою у формі родового відмінка однини — пишемо окремо:

пів аркуша, пів години, пів відрі, пів міста, пів огіркі, пів острова, пів яблука, пів ящика, пів ями, пів Європи, пів Києва, пів України.